

Bland ordensbröder,
goodtemplare och fräls-
ningssoldater.

B. sammanträder allmänt lördagen den 14 . . . *N. C.* allmänt måndagen den 16 . . . *N. F.* sammanträder till *J. L.* söndagen den 15, N:o 3 kl. 1, N:o 2 kl. 2 och allmänt kl. 3 e. m. . . *St. E.*

N:o 3 sammanträder i dag kl. $\frac{1}{2}$ 6 e. m. . . *R. W.* kallas till extra sammanträde å källaren Berzelius . . . *F. F.* sammankallas till söndagen, biljetter lösas hos Putte . . . *Lj. B.*, allmänt sammanträde tisdagen kl. 8 e. m. . . . *S. S.* femte graden tisdagen, auktion med dans . . . *D. G. W.* första graden måndagen . . . *S. H. T.* — *P. o.* *B.* och högre grader nästa lördag kl. 4 e. m. *H. K.* kl. 3 e. m. . . . *N. B.* fjärde grad (bröderne), nästa tisdag kl. 8 e. m. . . . *Hornet* sammanträder hvarje måndag.

Så lyda kanske blott en enda dags annonser i morgontidningarna om de »hemliga sällskapens» sammanträden. Alla dessa begynnelsebokstäfver beteckna ett sådant sällskap, och den, som ej är medlem af sällskapet, vet vanligtvis icke, hvad bokstäfverna betyda. Man gissar, att *Lj. B.* beteckna »Ljusets bröder», liksom man har mer än förmodan om, att *St. E.* är en afdelning af frimurareordens »St. Johannesloge» och betyder Sankt Erik, att *N. F.* skall vara »Nordiska första», likaledes en afdelning af samma loge, samt att *N. C.* är *St. Andreas* skotska loge, här kallad »Nordiska cirkeln».

S. H. T. är också ett tämligen känt märke, som icke betecknar något frimuraresällskap, och får man se bokstäfverna *P. B.*, så är man alldeles viss på, att de angifva det ännu mera kända gamla

»Par Bricoll». Men de flesta hålla sig i ett ogenomträngligt mörker, som genomskådas af endast den som upptages i det eller det sällskapet och själf varder ordensbroder, kanske till och med »klart skinnande».

Ett sällskap är så hemlighetsfullt, att det icke ens vågar förtro sig åt bokstäfver, utan använder en punkt och två streck, alla tre feta och svarta. Den annonsen ser ut så här:

sammanträder *allmänt* lördagen kl. 8 e. m.

Tjänstgörande och recipiender kl. $\frac{1}{2}$ 8.

Äldre kallelser gälla.

Oaktadt all hemlighetsfullhet, vet dock flertalet stockholmare nu mera, att den svarta punkten med de två strecken beteckna sällskapet *W6*, men där står man åter inför en mystèr.

Mindre ljusskygga i sina tillkännagifvanden, men lika hemlighetsfulla mot alla, som stå utanför sällskapet, äro *Timmermansorden*, *Svea-orden*, *Neptuni-orden*, *Linnéa*, *Hvita liljan* m. fl.

Utan fara att begå misstag, torde man kunna påstå, att hvar afton under nio månader af året hålla minst ett halft dussin »hemliga sällskap» sina sammankomster i Stockholm samt att detta antal mången gång ökas till det dubbla och tredubbla — och likväl är detta hemliga sällskapande eller dessa, såsom de också kallas, ordenssällskap icke fullt så eftersökta som ännu för ett par årtionden sedan. Emellertid kvarstår tillräckligt mycket för att utgöra något egendommeligt för äfven 1880-talets Stockholm.

Stockholmaren är fortfarande sällskaplig och vill gärna roa sig, men under sina nöjen glömmer han icke, att det fins människor som ej blott äro uteslutna från hvarje förströelse, utan äfven sakna det nödvändigaste för lifvets uppehälle. Han förenar därför ofta med sina nöjen ett välgörande ändamål, och på den grunden har en stor del af våra ordenssällskap uppstått. Man skulle kunna indela sådana stockholms-sällskap i dem som verka uteslutande för välgörenhet, dem som äro egnade uteslutande åt nöjen och dem som ha till ändamål båda delarne. De senaste äro onekligen de talrikaste.

Men därtill har åtminstone förr kommit en stark benägenhet för det hemlighetsfulla, under hvars inflytande stockholmaren med all sin lefnadslust länge funnit sig. Därför ha sällskap af alla de tre nämnda slagen ofta omgifvits af en mystisk slöja, hvilken gjort dem så mycket mera eftersökta.

Rikast på mysticism var Gustaf den tredjes tid, och från den tiden har smaken fortplantat sig till våra dagar, men *nu* synes den

verkligen börja förlora sitt välde. Vi finna oss onekligen på en öfvergångspunkt, och 1880-talet slutar ingalunda med samma »hocus pocus» i källrar och på begravningsplatser samt i ordenssällskapens salar som det föregående århundradet, då Björnram manade fram spöken för hertig Karl och Reuterholm, och undergöraren Ulfklou bedref sitt spel med den förnäma världen. Vår tids »spiritism» går åtminstone på ett annat sätt till väga, och bland »glada ordensbröder» trifs den icke.

Af Stockholms ordenssällskap på 1880-talet härstamma några från förra århundradet, och det är i dem som de hemlighetsfulla ceremonierna naturligtvis bäst bibehållas. För att icke tala om Frimurareorden, hvars högsta grad genom mystisk *transsubstantiation* öfvergår i en af rikets riddareordnar, så leda både *Coldinu-orden* och *Timmermans-orden* samt Svea-orden och Neptuni-orden sina anor från sjuttonhundratalet. De två första af dessa äro onekligen de högtidligaste samt gamla bofasta stockholmare med hvar sitt stora hus, den förra å »Piperska muren» på Kungsholmen, den senare å Eriksberg ofvanför Träskängen, med stort område, som för icke så länge sedan låg i en af stadens utkanter, men nu i en ganska central och liflig trakt, invid Östermalms många palats å ena sidan samt spårvägarnes hufvudknut å den andra.

Svea-orden är icke fullt så förnäm, men har långt flera ledamöter och roar sig mycket mera. Om dess, liksom de ofvan nämnda ordnarnes samt Neptuni-ordens, uppkomst upplyser »Gamla Stockholm». I en uppgift om Svea-orden finner man ändamålet helt naivt angifvet vara »att upplifva minnet af våra förfäder, de gamle Svear, och framställa lefvande bilder af deras offentliga och enskilda lif, hvaribland äfven *ingår kunskapen om den gamla runskriften*». Af ordens högtidsdagar är midvinterfesten nu mera otvifvelaktigt den präktigaste, men i äldre tider var sommarhögtidsfesten en riktig folkfest för hela Stockholm. Nu för tiden nöjer orden sig med mera enskilda sommarceremonier, äfven nattetid. Det händer, att sextio eller sjuttio bröder af högre grader en sen sommarafton gå om bord på en särskildt hyrd ångbåt som forslar sällskapet långt ut i skärgården. Där fras ordensmysterierna under bar himmel på någon holme, och sjunde graden tilldelas de därtill värdiga. Sedan ceremonierna afslutats i den ljumma sommarnattens ljusdunkel, intager sällskapet »*sexa*» långt efter midnatt och återkommer till staden fram på morgonen. Något sådant är onekligen betecknande för nya Stockholm, men har bra starkt tycke af det gamla.

Neptuni-ordens ändamål är i främsta rummet att understödja behöfvande sjömän samt deras enkor och barn. Af sällskapets ganska

stora fond utdelas hvart år hjälp åt flere hundra personer. Ehuru denna orden är stiftad af sjökaptener och har nyss nämnda ändamål, bestå dess medlemmar dock icke uteslutande af sjöfarande. Den af bröderna som under en lång följd af år hållit »parentation» öfver afidna ledamöter är ett blott stundom sjöfarande krigsråd, känt för öfrigt i Stockholms alla glada kretsar.

De nu nämnda ordenssällskapen äro icke glada, endast högtidliga, och ceremonierna tagas sannolikt på fullt allvar af ledamöterna, som höra till ganska olika samhällsklasser, från rikets högsta ämbetsmän till småhandtverkare och bodhandlande. Mindre betydande, men lika högtidliga sällskap äro kanske icke så »blandade» i samhällsställning, men där blandningen förefaller nästan oinskränkt, det är i det glada *Par Bricoll*. Där träffas för öfrigt icke blott det glada, utan också det konstnärliga, lärda och vetenskapliga Stockholm vid sidan af statens högre ämbetsmän och hvad som är mest framstående i finansens, handelns och industriens verld, medlemmar af rikets högsta aristokrati och af småborgarnes klass — *alt* slags folk, utom hvad vanligtvis menas med kroppsarbetare. Men egentligen fins väl icke något direkt förbud mot en arbetares upptagande i P. B., fastän de aldrig där förekomma, hvilket nog har sin orsak mest i medellöshet, men äfven i den stora skilnad mellan »bättre» och »sämre» folk som oaktadt alt framåtskridande ännu firnes i nya Stockholm. Den skilnaden utplånas icke genom gamla ordenssällskap, knapt genom nya föreningar, endast genom stigande bildning å *båda* hållen, en bildning som höjer den som ännu kallas »sämre» och lär de s. k. »bättre» att de i själfva verket ingalunda *äro* bättre än öfriga samhällsmedlemmar.

Från att vara ett uteslutande roande, parodierande och rent bacchanaliskt sällskap, vardt P. B. småningom, kanske mest genom Karl XIII:s inflytande, i de högre graderna något annat och tycktes själf ställa sig på samma ståndpunkt som de ordnar hvilka P. B. i början sökte förlöjliga. Detta har emellertid icke hindrat, att P. B. fortfarande på det hela taget är ett mycket gladt och ständigt lika blomstrande sällskap, det enda kanske af de gamla sällskapen, som i nya Stockholm håller sig lika ungdomsfriskt.

P. B:s sångkör njuter med rätta stort anseende, och äfven icke medlemmar kunna någon gång få tillfälle att glädja sig åt den körens lika friska som sant musikaliska föredrag. Ordens högtidsdag bestämdes af Kexél till den 15 maj, Sofiadagen, efter hvad som säges för att hedra en literär dam, Sofia Holmstedt. Barbaradagen, den 4 december, är vinterhögtidsdagen och betraktas som den förnämsta, enär den utsågs af Bellman till hans farmoders, Barbara Kleins, ära och åminnelse.

Ett slags efterbildning af P. B., ehuru fullt själfständigt och verkande helt och hållet på egen hand är sällskapet *S. H. T.*, egentligen en filial af det sällskap med samma namn som stiftades i Upsala 1844 och äfven bär namnet *Tratten*. Stockholms filialloges benämning är också *Carl Michaël*.

Från och med Apollobröderne, *S. H. T.*'s högsta grad, och ned till lägsta graden äro alla medlemmar verksamma att till sällskapets gemensamma bästa hålla glädjen vid makt och förädla samlifvet med sång, skaldskap och annan konst. *S. H. T.* är en frisk representant för det glada stockholmska lynnet utan någon tillsättning af mysticism, och om äfven detta sällskap är hemligt och uppträder med åtskilliga ceremonier, så sker detta icke för att inverka med mystiska medel eller göra sig intressant i verldens ögon, utan endast för att skaffa sig själf en glad stund till. I den afsigten har det också aldrig misslyckats.

* * *

Det är en afton i Hotel Phoenix' festvåning. Längs väggarne i stora högtidssalen sitta några få damer och några ännu färre herrar. Den stora golfytan är alldeles tom. Ingen tycks våga sig ut på den. Man samtalar försigtigt hviskande. Det hela bär en betänkelig prägel af tråkighet.

Då vågar ett fruntimmer sig med några osäkra steg fram till pianot. Hon slår några ackord. Det ger ett besynnerligt återljud i den stora, nästan tomma salen. Men snart är pianisten i ett intressant musikaliskt föredrag. Hon spelar med talang och känsla. Man tinar upp. Alt flere personer infinna sig, lockade af tonerna. De stanna i grupper midt på golfvet. Man bildar lifliga småsällskap vid de nyss så tomma väggarne. Det börjar se sällskapligt ut öfver alt. Ansigtetena klarna. Vackra fruntimmersögön mana till munter meddel-samhet.

Detta har musiken åstadkommit. När pianisten slutat, höras kraftiga handklappningar och bifallsrop.

Där ha vi en omyckert sångerska. Det kommer ännu mera lif i sällskapet. Man ser alt flera glada människor. Sångerskan låter höra ett par af sina bästa stycken. Allmän förtjusning. Konstnärinnan omringas, öfverhopas med tacksägelse, finner sig föranlåten att sjunga mera.

Men så skall man taga konstutställningen i betraktande i den andra salen. Det är en riktig utställning, fullt med taflor, kanske

också ett par bildhuggeriverk, konstnärligt anordnad, en utställning som tager sig utmärkt godt ut.

Flertalet af de närvarande förstår sig verkligen på konst och sticker icke under stolen med hvad det förstår. Man utbyter anmärkningar, åsigter, erfarenheter, kritiserar till höger och vänster, gifver råd, låter höra uppmuntringar, farhågor, förhoppningar, och det händer, att en af sällskapet träder fram och håller ett tillfälligt föredrag om hela utställningen.

Nu är det tid att återvända till stora salen, där ordinarie föredrag skall hållas. Föredrag vill man gärna ha, det må nu vara gammalt spansk eller urnordiskt eller nutids-stockholmskt, och därefter intages gemensam aftonmåltid. Efter dess slut stannar sällskapet ännu en eller annan timme under gladt samlif, och då kommer stundom det egentliga skaldskapet fram. Då får man höra nya kväden, kanske också några gamla. När man slutligen lemna Phoenix, erkännes allmänt, att man haft mycket roligt. Hvem kunde ha förutsagt det, då man vid aftonens början trädde in i festsalen?

Så går det vanligtvis till i *Nya konstnärsgillet*, ett nutidssällskap af helt annat skaplynne är de ofvan omnämnda ordenssällskapen, men som kan betraktas som en förnygrad och förskönad upplaga af det första konstnärsgillet i gamla Stockholm.

Den musikaliska afdelningen är alltid godt representerad, och många aftnar af verkligt musikaliskt värde ha, i synnerhet genom tonsättarinnan, fru L. Netzels bemödanden, skänkt ökad behag åt gillet samkväm. Dramatik saknas ej heller, och sällskapsspektakel ha gifvits, till och med soaréer på kgl. operan.

Nya konstnärsgillet är stiftadt för att bereda konstnärliga, konstälskande och i allmänhet bildade personer af bägge könen tillfälle att sammanträffa för att dels utbyta tankar i frågor af gemensamma intressen, dels tillsammans idka musikaliska och andra konstnärliga samt literära idrotter. Gillets mål är icke endast nöje, utan äfven att åstadkomma den andliga behållning som uppstår genom umgänget mellan på samma bildningsgrad stående personer.

Gillet stiftades på inbjudning af fröknarna Julia Beck, Mathilda Roos och Ingeborg Tauström samt professor Curt Wallis och musikkritikern Hilder Sandström. Det konstituerande sammanträdet egde rum å Hôtel du Nord den 18 februari 1887, då styrelse af fem damer och lika många herrar samt fyra suppleanter utsågs, representerande målning, skulptur, musik, skönlitteratur och vetenskap, men har sedan ökats med två ledamöter.

Sammankomsterna ha hållits först på nyss nämnda hotel sedan på Hotel Phoenix. Antalet medlemmar uppgår nu till bortåt 300. Årsafgiften är 3 kr. Gillet samlas en gång i månaden, utom i juli—september. I juni företages en utfärd.

Ett sällskap af ungefär likadan beskaffenhet är *Heimdal*, som också söker i angenämt samkväm föra tillsammans konstnärer och konsttälkare samt skriftställare af båda könen och dermed gifva ökad värde åt sällskapslifvet.

* * *

Hvilken skilnad på en »reception» i ett af de gamla, hemlighetsfulla ordenssällskapen och på ett inträde i de stockholmska gillen som på 1880-talet började täfla med dem! Det är det gamla och det nya Stockholms två betecknande sidor. Men det nya har ännu ett sällskap som är vida mer kännetecknande för det Stockholm som nu är, ett sällskap som är helt och hållet den nya tidens barn och likväl vid sina inre sammankomster omgifver sig med en och annan flik af den hemlighetens slöja i hvilken de gamla ordensbröderne insvepte sina förehafvanden. Det är de glada dryckesordnarnes förklarade motståndare, den nutidskämpe som med oförfäradt sinne dragit i härnad mot alt som kan på något sätt låta påverka sig af starka drycker, ej blott af de sprithaltiga, utan också af dem som måste räknas till »drufvans safter».

Under det man i någon af Iduns-sällskapen och i Nya konstnärsgillet samlas för att glädja sig åt »lifvet mänskligt njutet» eller i de många »ordnarne» skämtar kring bålen på detta tiotal, lika väl som för många årtionden sedan, samlas andra stockholmare i ett lag, där bålen skämt betraktas som en styggelse och där kanske till och med svagdrickat förklaras vara en rusdryck.

Det är naturligtvis i *Goodtemplarorden* (»Independent order of Good Templars»). Äfven den har så gamla åsigter, att den omgifver sig med hemlighetsfulla försigtighetsmått. Ingen oinvigd eller åtminstone ingen som ej önskar invigas lemnas tillträde.

Har man lyckligt sluppit igenom yttre vaktens och inkommit i förrummet, tillfrågas man, om man vill lyda ordens lagar, för så vidt de icke strida mot pligterna som menniska och kristen, om man vill förbinda sig till absolut nykterhet, om man tror på gud, fadern, skaparen. Besvaras dessa frågor jakande, uppbäres inträdesafgiften som är 1 kr.

Under tiden är inne i salen logen öppnad af ordföranden med klubbslag och tillsägelse att alla skola ikläda sig »regalierna» samt att tjänstemännen skola intaga sina platser, och genast varder tyst och ordning bland de församlade. Strax innanför dörren har vice templar sin plats och framför honom marskalken och biträdande marskalken. Vid rummets motsatta ända sitta ordföranden (L. T.),

sekreteraren och biträdande sekreteraren, uppborädsman och skattmästare. På ena långväggen har F. L. T. sin plats, och midt emot sitter kaplanen som håller tacksägelse till gud för hans visade vård och beskydd sedan senaste logemötet och nedkallar välsignelsen öfver det stundande arbetet.

Marskalkarne gå omkring och öfvertyga sig, att alla känna lösen. Vice templar inspekterar vakterna. Protokoll justeras, hvarefter den eller de inträdessökande underkastas omröstning med voteringskulor. Har omröstningen utfallit till hans fördel, införes kandidaten af marskalkarne och hälsas af ordföranden, hvarunder hela logen är stående, sjungande en välkomstsång. Därpå fortsättes ceremonien med råd, föreskrifter och varningar, omväxlande med sång.

Goodtemplarlöftet innebär förbindelse, att ej tillverka, köpa, sälja eller som njutningsmedel bjuda spritdrycker, rusgifvande maldrycker, vin eller cider samt att lyda ordens lagar. Nykterhetslöftet gäller för hela lifvet, lydnadslöftet så länge man är medlem af en loge.

Receptionen avslutas därmed, att den intagne erhåller kännedom om det »oskrifna arbetet» d. v. s. handtecken, logetecken, ord och lösen. Den sist nämnda ombytes kvartalsvis. Såsom symbol af enighet bildas brödrakedja, hvarefter en längre eller kortare paus ger tillfälle till lyckönskningar, samtal, kaffedrickning o. s. v.

Derpå föredragas åtskilliga frågor till afgörande. Alla medlemmar kunna därtill bidra, ty alla ha samma rätt och lika röst, de må vara män eller kvinnor. Inga religiösa och politiska frågor få förekomma.

Sedan sålunda den mera allvarliga delen af sammankomsten är avslutad, visar det sig i synnerhet huru mycken intelligens logen eger. Är den i detta afseende väl lottad, får man höra sång och annan musik, korta föredrag eller någon uppläsning eller ock dryftas några viktiga ämnen. I den mån öfverläggningarna ha en vänlig prägel och logens förehafvanden i allmänhet stämplas af en glädlig stämning, arbetar logen väl och håller kvar sina medlemmar; men går en dyster och obroderlig anda genom arbetet, så tröttnar den ena medlemmen efter den andra, och den med förbättring sträfvande drinkaren lemnar logen, bryter löftet och varder kanske värre än förut. På ett gladt logearbete bero således ordens framgångar, och ett sådant arbete beror i sin ordning på medlemmarnes intelligens och bildning.

Det har klagats öfver, att en del goodtemplare ha alt för roligt på sina fester, att där förekommer för mycket skratt och för litet allvar. Men det torde böra ihågkommas, invända förståndiga goodtemplare, att de glada utgöras af unga arbetare som icke ha råd

att kosta på sig andra nöjen. Om de muntrationer som erbjudas framkalla skratt, äro de dock hvarken råa eller osedliga. Det gifves ock andra fester inom orden som äro så allvarsamma, att man nog kunde kalla dem tråkiga, och det tråkiga är farligt för en saks framgång, i goodtemplarorden lika väl som annorstädes.

Låt oss gå på en goodtemplar- eller ock på en templarfest — de äro lika — för att se hvad där förehafves! Hvarje söndag hålles en mängd sådana fester öfver alt i Stockholm. Det är tämligen likgiltigt hvilken vi välja. Vi begifva oss t. ex. till Åsögatan, den del af den nu långa gatan som förr kallades Falkenbergsgatan. Det är ännu mycket af gamla Stockholm i de trakterna, ehuru stora tegelhus resa sig här och där. Men det är ej i någon af dessa nya hyreskaserner som logen *Simson den faste* har sin fest i afton. Simson bjuder oss välkomna till en liten träkoja mellan Södermanna- och Nytorrgatorna.

I den låga inkörporten hänger en gammal lykta som nätt och jämt låter oss se att gården där innanför är mycket mörk. Vi gå dock på och lockas af några upplysta fönster samt af en lykta nummer två i en liten förstuga. Alt ser mycket småstadsaktigt ut. Om man ej vore van att se olika trakter och olika sedvanor äfven i våra dagars Stockholm, skulle man knapt tro, att man befunde sig i den stad som är Sveasalens, de många teatrarnes och lysande kaféernas stad, Karlavägens och Engelbrekts gatans.

Från den lilla småstadsförstugan stiga vi genom en torftig dörr in i ett litet rum, där en vaktmästare med starkt utbildadt landsortsmål fordrar 25 öre person i inträdesafgift och där man får, i fall så önskas, hänga sina öfverplagg öfver ett dukadt bord med kaffeservering. Här är lågt i taket och mycket kvaft. Vi gå vidare och inträda i ett större, men icke högre rum. Det är festsalen. Den är ytterst enkelt anordnad. Stundom har den begagnats till kyrka för någon frimenighet.

Obekväma bänkar stå klämda till hvarandra, något på sned vridna åt oss. Vid väggen midt för ingången synes en kateder, smyckad med växter och ett par hyggliga ljusstakar. Belysningen för öfrigt utgår från några gaslågor. Festdeltagarna anlända, tarfligt, men städadt folk i snygga hälgdagskläder, så väl män som kvinnor, mest de senare. De klämma ihop sig mellan de obekväma bänkarne och tyckas ej vara nogräknade. De äro mycket stillsamma och hviska sakta med hvarandra. Det hela har onekligen tycke af begrafning.

Klockan half åtta skulle festen taga sin början, men det är naturligtvis med kvart, kanske dubbelkvart. Några unge män samla

sig omkring katedern. Man kastar längtande blickar åt dörren, och där synes snart ett fruntimmer, väl bekant för alla som bruka besöka föreläsningar eller deltaga i intelligensens fester i Stockholm. Det är fröken Ellen Key. Hon intager skyndsamt en obemärkt plats på en af bänkarne. En tredubbel mauskvartett stämmer upp en festsång, hvilken är för stark i det låga rummet, men som tyckes afhöras med nöje, om ock ett ganska stillsamt.

Sedan sången tystnat, uppträder en herre i katedern och håller ett lifligt framfördt, ganska varmt hälsningstal som gör godt intryck. Därpå sjunges åter ett stycke, hvarefter det är fröken Keys tur att låta höra sig. Simson den faste har anmodat denna vår mest värderade föreläserska att säga några ord på festen, och hon har icke velat undandraga sig, ehuru hon nyss förut i en härifrån långt aflägsen stadsdel hållit en af sina vanliga söndagsföreläsningar.

Nu tager hon sig, på grund af kvinnornas deltagande i goodtemplarrörelsen, anledning att tala om kvinnans rättigheter, men framför alt om kvinnans skyldigheter i samhället och hvad ett rätt iakttagande af dem kan åstadkomma. Hon talar utan papper, men utan något sökande efter orden, klart och öfvertygande, varmhjärtadt och vänligt uppmuntrande. Man kan finna att talet gör ett starkt intryck, ty det framkallar ihållande handklappningar.

Så följa sång och deklamation på hvarandra i täta omgångar, och under uppehållen går man ut i förrummet och får sig en kopp kaffe. Stämningen förefaller mera lifvad än i början. Sedan man på detta sätt fått icke mindre än femton festnummer samt en och annan kopp kaffe, har Simson den faste ej mer att bjuda på för den gången, och då går hvar och en helt beskedligt hem och gömmer i sitt innersta minnet af denna stilla fröjd, talar kanske till och med därom dagen därpå för verkstadkamraterna och kamraterna hos klädsömmerskan eller i köket, ja, lefver derpå må hända hela veckan.

Det är visst icke sagdt, att goodtemplarfester alltid hållas i sådana gamla och tarfliga lokaler som den vi nu omnämt. De ställas nog också till i stora granna salar, men innehålllet är föga olika, så vida de icke, såsom ofvan antyddes, lifvas upp af något särskildt muntrande. Man må ej tro, att en sådan sångare som Bellman är alldeles banlyst från en nykterhetsfest. Hos Simson den faste sjöngos ofvan omtalade afton »Blåsen nu alla», och det var nog icke enda gången. Det är kännetecknande för Stockholm, att icke ens nykterhetssällskapen kunna helt och hållet undvara den store sångaren.

På de allvarliga nykterhetsmötena går det naturligtvis mycket högtidligare till, men äfven på dem får man höra sång mellan de många talen som alla i gripande ordalag skildra rusdryckernas för-

bannelse och skarpt bemöta de inkast som göras mot nykterhetsrörelsen och i synnerhet mot goodtemplarorden.

Men om goodtemplarne icke kunna och väl ej häller vilja utsluta glädjen från sina sammankomster, torde en annan fråga vara, huru de ställa sig till kristendomen. I Stockholm fans åt minstone en tid, då ej blott statskyrkans presterskap, utan äfven frimenigheterna fruktade goodtemplarorden, emedan den icke fäste afseende vid dogmer samt därför »att dess verksamhet endast afser detta lifvet».

Härpå har dock svarats, att goodtemplarne aldrig motverkat kristendom, prester eller missionspredikanter, utan att de tvärt om bereda jordmån för dessa. »Det måtte väl», säga goodtemplarne, »gå lättare att predika kristendom för nyktra än för drinkare.»

I afseende på politiska åsikter, höra goodtemplarne såsom orden icke till något parti. Den stock-konservative är lika välkommen hos dem som den liberale och socialisten.

Socialisterna klaga dock öfver, att nykterhets-saken, äfven då den icke kommit i reaktionära händer, upptager arbetarnes tid i så stor utsträckning, att intet varder öfrigt för arbete i social-ekonomiska och politiska frågor samt af många öfvervärderas i så hög grad, att den tillskrifves kunna hela de sociala missförhållandena. Det är en »öfverklassfalskhet», säga socialisterna, att påstå, det arbetarens nykterhet skall gifva honom tillräckliga existensmedel. Detta hindrar dock icke socialisterna i Stockholm att uttala sin medkänsla för nykterhetsverksamheten såsom i sin mån bidragande att hos arbetaren bereda förutsättningar för kraftigt och lifligt deltagande i den socialdemokratiska rörelsen.

Hvar och när goodtemplarorden bildades, torde vara svårt att uppgifva. Först när den räknade sina medlemmar i hundratusental, började man tänka på ordens historia. Så myckel vet man, att hans fädernesland är Nordamerika där den fans åt minstone i början af 1850-talet. Den antagna årsdagen är den 17 juli, emedan på den dagen 1852 bildades en loge i staten New-York. Man känner dock en äldre loge i Nordamerika. År 1868 infördes orden i England, men 1876, då den hade medlemmar öfver hela jorden, uppstod strid mellan England och Amerika inom orden rörande de svartes rätt att bilda enskilda loger. En brytning delade orden i två delar, den ursprungliga (amerikanska under öfverste J. J. Hickman) och den nya (engelska under målaren Josef Malins), och den striden har fortfarit ända in till senaste tid.

I Sverige hade nykterhetssträfvandet länge fortgått utan någon synnerlig kraft, fastän det 1836 stiftade samt 1837 stadfästa Svenska nykterhetssällskapet utsände ett storartadt antal nykterhetsskrifter. Annorlunda vardt det, då den första goodtemplarlogen bildades den 5 november 1879. Det var i Göteborg, och logen fick namnet Klippan. Ehuru denna ej var fastare, än att hon snart remnade, spred sig rörelsen emellertid med stark fart, och i början af 1880 stiftades den första logen i Stockholm samt fick inom kort ett stort antal efterträdare.

Enigheten var dock därför icke stor, och goodtemplarstammen i Stockholm delades som i det öfriga Sverige i två grenar: den *engelska* eller verldsgoodtemplarorden samt den *amerikanska* eller ursprungliga orden. Den 27 maj höll den först nämnda storlogemöte i Stockholm, och i augusti 1883 åter ett sådant möte. År 1884 hölls här ett verldsstorlogemöte, omedelbart efterföljdt af ett vanligt storlogemöte. Samma år hade den amerikanska orden också storlogemöte i Stockholm.

Vid 1887 års förenade storlogemöte, hållet i Arbetareföreningens stora sal och som öfvervars af ordens högste chef W. W. Turnbull, skulle med anledning af de båda verldsstorlogernas sammanslagning äfven de svenska storlogerna förenas. Den amerikanska ordens representanter hade först samlats i salen och hälsade med psalmen »Vår gud är oss en väldig borg» de deputerade från den engelska logen.

»Det var», har en framstående goodtemplare försäkrat, »en högtidsstund af så allvarsamt gripande art, att man näppeligen i Arbetareföreningens stora sal någonsin upplefvat en sådan». Därpå mottogos hickmaniternas ombud af de i Bethelkapellet församlade maliniterne med samma jubel, och därmed var sammanslagningen verkställd för att snart åter störas af nya slitningar.

Den förenade storlogens medlemsantal var 1887 något öfver 60,000. Ordens svenske chef vardt löjtnanten E. Wawrinsky, hvilken dock ej länge stannade kvar i det ämbetet. Chefen, *Ordens Templar*, är nu polisuppsyningsmannen W. Styrlander, som dock ej bor i Stockholm, utan i Sollefteå. De två ordenstidningarna, »Svenska Goodtemplar» och »Reform», sammanslogos till »Reformatorn» som ännu eges och utgifves af storlogen samt nu mera redigeras af Oskar Eklund.

År 1888 gjordes en utbrytning ur goodtemplarorden genom stiftande af *nationalorden*, till hvilken omkring tio tusen medlemmar slöto sig. Efter denna åderlåtning blef emellertid, försäkra goodtemplarne, endrägt åter rådande, och orden kom i tillfälle att arbeta med annat än stridigheter inom sig själf. I början af 1889 stiftades goodtemplarordens själfhjälpförening, afseende att vid ledamots dödsfall utbetala ett visst försäkringsbelopp, högst 2,000 kr. Denna förening räknar nu öfver ett par tusen medlemmar och har omkring 3,000 kr. i fonderna.

Storlogemötet 1889, då ordens tioåriga verksamhet i Sverige firades, var enigare än något föregående. Medlemsantalet var då 50,000. Af dessa torde dock blott omkring 1,100 komma på Stockholm med bortåt 30 loger. I Stockholm hållas årligen mellan 3 och 4,000 möten.

Orden har sex grader, af hvilka de två första äro *hoppets grad*, *lärlinggraden*, som sammanträder en gång i veckan, med hvit regalia, och *trohetens grad*, *gesällgraden*, med blå regalia, som sammanträder en gång i månaden. De arbeta i underordnad loge. Tredje graden, *kärleksgraden*, *mästergraden*, med röd regalia, arbetar i distriktsloger en gång i kvartalet eller på halfåret. Fjärde graden arbetar i storlogen och sammanträder hos oss en gång om året. Femte graden lär saknas i Sverige. Sjätte graden arbetar i verldsstorlogen och sammanträder hvart annat år.

Utom Goodtemplarorden och det gamla Svenska nykterhetssällskapet, arbetade i Stockholm vid utgången af årtiondet:

Templarorden, grundad 1883, fullkomligt lik den förre, med en lifförsäkringsanstalt. Medlemmarnes antal är omkring 10,000, och orden har en tidning som heter »Templarn»;

Blåbandsföreningen, också af 1883, men fullständigt ordnad 1886, har ett stort antal medlemmar (i hela Sverige omkring 20,000) som bära ett blått band i knapphålet. »Blå bandet» är titeln på föreningens tidning.

Årans och nykterhetens tempelriddare af 1886;

Scenska kvinnornas nykterhetsförening, grundad 1887, ingick 1889 som filial i »Verldens kvinnors nykterhetsförening»;

Fosterlandsvännerna, en 1887 bildad förening som arbetar i spridda grupper;

National-goodtemplarorden, nämnd här ofvan, grundad 1888 och som vid årtiondets slut ansågs ega omkring 15,000 medlemmar;

Rechabiterorden, inkom utifrån 1889;

Allmänna svenska nykterhetsförbundet stiftades 1889 med syfte att förena Sveriges alla nykterhetssällskap och verka genom lagstiftningen, i synnerhet för bränvinsförbud.

Till dessa nykterhetsföreningar kunde äfven nämnas *Hoppets här*, från 1870-talet, samt *Scenska reformgillet*, bildadt 1889 med uppgift att verka för hälsovårdsförbättringar i allmänhet och bland dem fullständigt afstående från rusdrycker.

Under 1880-talet har således den nya nykterhetsrörelsen vunnit fast fot i Stockholm och utvecklats i en omfattning som verkligen måste kallas storartad, synnerligen då man betänker, att det är en enskild verksamhet. I mycket står denna mäktiga samhällsrörelse i nära förening med det religiösa intresse som fått sitt uttryck i synnerhet uti de frireligiösa församlingarna, hvilka onekligen verkat icke så litet till sedlighetens främjande. Både baptister och metodister samt flera religiösa sällskap ifra för fullständig nykterhet. Men äfven socialisterna anse, såsom här ofvan omnämts, nykterheten vara en god bundsförvandt, ehuru de varna mot att låta nykterhetssaken undantränga intresset för de frågor som de förklara vara viktigast.

Hvart man än blickar i det samhälle som utvecklats ur 1880-talets Stockholm, möter man fordringarna på nykterhet, och ehuru dessa visst icke kunnat besegra njutningslystnaden och lättsinnet inom så väl den ena som den andra klassen, torde de dock i ej ringa mån ha häjdat dessas framsteg. Vi ha redan i ett föregående kapitel framställt det inflytande som Stockholms utskänkningsbolag haft på dryckenskapens inskränkande, och detta torde vara obestridligt, så mycket det än förnekas och förkättras af goodtemplare m. fl., men lika villigt måste erkännas, hvad vi också förut påpekat, att goodtemplarrörelsen är af storartad vikt och ej kan nog välsignas af fosterlandsvännen.

Beklagligt är, att goodtemplarne så ofta äro benägna för splitt-ring, föranledd däraf, att den mänskliga fåfängan äfven hos dem spelar en stor roll, men under det de till och med hätskt bekämpat hvarandra, ha de dock gemensamt arbetat på nykterhetens främjande och gjort detta med så fast öfvertygelse och så brinnande nit, att man ovillkorligt måste egna dem sin aktning. Den förvånande lifskraft som

ligger i goodtemplarrörelsen har utträttat stora ting och skall kanske utträtta ännu större.

* * *

Det är en afton i *Frälsningsarméns tempel* vid Östermalmsgatan bredvid lämningarna af de gamla Tyskbagarebärgen, just där gångstigen fordom slingrade sig öfver de skrofliga klipporna bortåt

Lill-Jans, nu i en af Stockholms finaste stadsdelar. Från templets tinnar svaja den svenska flaggan och »arméns» blodröda duk med den gyllne inskriften »Sverige för Kristus.»

Frälsningsarméns högkvarter.

På gatan synas polismän af olika grader, och i hvar och en af templets två förstugor står en poliskonstapel som lemnar anvisning till dem som köpt inträdeskort, vare sig till de allmänna platserna efter 25 öre eller till de »reserverade» som kosta 50 öre stycket.

Vi begifva oss upp för trapporna och in i tempelsalen, som är festligt belyst och utsmyckad. Rundt omkring ser man flaggor och standar med *Eld och blod* samt frälsningsord. Det hela ser högtidligt ut. Öfver alt synas denna afton kända personer ur »societeten», sådana som kanske aldrig förr satt sin fot i detta rum, men nu lockats af en särskild tilldragelse. Där sitta naturligtvis också vanliga frälsningssökande som icke tillhöra den fina världen, tarfliga människor af båda könen.

Man hvisskar till höger och vänster, och blickarne riktas upphörligt mot den stora amfiteatern som upptager templets bakgrund. Amfiteatern är, som vid arméns alla uppbyggelsestunder i templet, fylld af trogna stridsmän af båda könen, officerare, soldater och

kadetter, alla karlar i röda jackor och fruntimmerna med storartade brätten på sina hattar. Där rada sig jacka öfver jacka, hatt öfver hatt ända bort i det höga, aflägsna fjärran, och där blänka basuner och trumpeter, trummor, tamburiner och gitarrer, och jackornas skarpt röda färg, messingsinstrumentens glänsande metallskimmer och fanornas mångfärgade dukar glittra i den starka belysningen.

Här och där ser man en helt världslig uniform, en hästgardist, fotgardist eller artillerist, ty frälsningsarmén räknar i sina led en och annan garnisonssoldat.

Människorna där uppe på amfiteatern ha ett gladt och frimodigt uttryck. Man ser inga gudsnådliga miner, knapt några tecken till fanatism, och likväl fins sådan inom »armén», äfven om den icke är så stor och omedgörlig som mången föreställer sig.

Det hela gör icke obehagligt intryck, men väl kanske något teatraliskt, och det är ju icke någon hemlighet, att det är med yttre ståt som frälsningsarmén inverkar på de mindre bildade, fastän det ej håller kan nekas, att verkkningsmedlen äro äfven andra, af allvarligare och mera djupgående art. Men nog hör det till arméns taktik att söka glänsa och komma buller å stad.

Ett skallande lefve höjes från amfiteatern. Alla de röda jackorna och de stora hattarna komma i rörelse, och deras innehafvare uppgifva höga jubelrop.

Upp för amfiteaterns trappsteg ila med lätta steg en man och en kvinna, båda i »arméns» uniform. De hälsa åt alla sidor. Mannen har ett godt utseende och ingenting i sitt väsen som antyder begär att väcka uppseende, just icke något svärmiskt håller, endast lugn välvilja och glad frimodighet. Han är en bildad man, helt nyligen löjtnant i svenska artilleriet, nu stabskapten i frälsningsarmén, son till ett statsråd, bror till tre officerare i svenska krigshären, af gammal adel.

Den lilla damen vid hans sida är hans hustru, också af god familj, med ett par hundra års adliga anor och med »bättre folks» vanliga bildning. Hennes ansigte synes ej mycket under den stora frälsningshatten, men man tycker sig dock finna ett fint och intelligent uttryck, för öfrigt förefaller hon något späd i både utseende och röst.

Stabskaptenen och hans fru soldaten sätta sig på amfiteaterns främsta bänk, midt för församlingen, och blifva sittande medan de vanliga stridssångerna under major Hellbergs anförande afsjungas med bullrande musik och ledsagade af dessa armrörelser som alltid användas, i synnerhet af de kvinliga frälsningssoldaterna, och hvilka efter hand öfvergå till alt vildare svängningar, men med oföränderligt gladt ansigtsuttryck. Detta hör till taktiken.

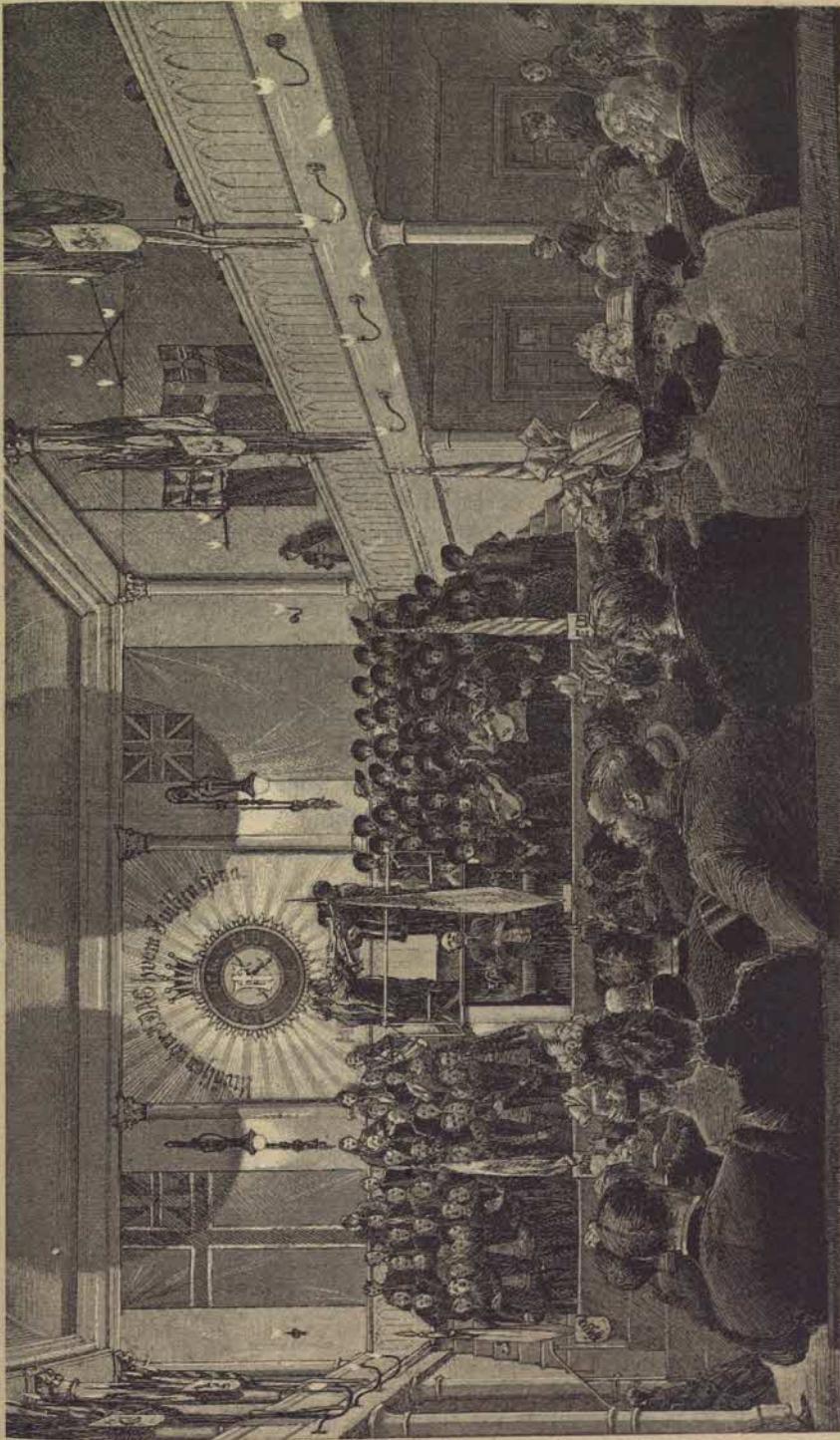
Men så sjunger en mjuk, något tunn sopran en solostrof, ledsagad af en gitarr som trakteras af en annan kvinlig soldat, och därpå faller den starka kören åter in. Man viftar med näsdukar, hvilket skall föreställa svängande med palmgrenar. Man stampar och skrålar, ler i öfvertygelsen om sin frälsning och är riktigt uppspelt. Det är mycket buller och kan förefalla mindre passande i ett tempel, men det är också något friskt och käckt och har öfvertygelsens kraft i sig.

Major Hellberg, en af frälsningsarméns mest kände officerare, få år förut ännu student, håller tal och välkomnar den nye stabskaptenen och dennes fru. Det är nämligen deras första offentliga uppträdande på arméns möten. Majoren prisar kaptenens och fru-soldatens mod, då de iklädt sig frälsningsarméns uniform. Han talar länge och med arméns öfliga uttryck och åtbörder, smakande af vanlig kolportörs-vältalighet.

Efter honom uppstår den nye stabskaptenen och aflägger vittnesbörd. Hans röst är icke stark, men behaglig och tränger godt igenom i templet. Det är ej någon eldig vältalighet, men det är ett tal som präglas af öfvertygelsens styrka. Det är något praktiskt lugnt och säkert i föredraget. Åhörarne lyssna med stort intresse, tyckes det, äfven de som ganska säkert icke dela talarens åsikter, och de finna behag i det milda uttrycket i hans ärliga ansigte. Åtbörderna äro i början ganska återhållsamma, men då talaren känner sig mera eldad af sitt ämne, börjar också han svänga armarne på det osköna sätt som är egendomligt för frälsningsarméns talare och som hos »generalen» själf yttrar sig i lika häftiga som fula pendelrörelser.

Stabskaptenen är emellertid en sympatisk personlighet, och man följer hans yttrande med deltagande, då han skildrar huru han, efter lång pröfning och studieresa i utlandet, beslutat sig för att inträda i frälsningsarmén, fastän han nog visste, det ett svalg nu mera ligger mellan hans förflutna och närvarande lif.

En annan afton äro talarne kanske icke så sympatiska. Då består vanligtvis också samlingen i templet icke så uteslutande af den fina »societeten», men af mycket flere arbetare och i synnerhet kvinligt tjänstefolk samt folk med obestämda eller inga yrken. Vi ha här ofvan sökt skildra ett frälsningsmöte som väl icke ofta förekommer, enär det naturligtvis hör till undantagen, att ett par personer af de bildade klasserna uppträda och vittna i templet, men ett sådant möte intygar hvad som *kan* förekomma och är af verklig betydelse för kändedomen om den rörelse som framkallats af frälsningsarmén och som fortgår för sig själf, oberoende af de öfriga frikyrkliga rörelserna.

I frälsningsarméns tempel.

Frälsningsarmén räknar sin uppkomst från 1865, då Wilhelm Booth, arméns nu varande general, förskräckt öfver den ohyggliga sedeslösheten och råheten i East End af London, beslöt att lära de lastfulla att känna gud och sálunda rädda dem ur det elände hvaruti de nedsjunkit och från den fördömmelse som han ansåg hota dem.

William Booth hade uppfostrats inom engelska högkyrkan, men var sedan metodistprest. År 1861 lemnade han prestämvet och egnade sig jämte sin hustru åt missionsverksamhet. Denna ansåg han bäst främjas genom militärisk organisation.

Då ändamålet med hela verksamheten är *krig*, säga frälsningsarméns medlemmar, fordrar sunda förståndet, att styrelseformen bildas efter det mönster som funnits vara icke blott det verksamaste, utan också det enda möjliga för en här. Därför skall frälsningsarmén ha uniform och militäriska grader samt icke förblandas med de vanliga kyrkosamfundens medlemmar.

General Booth.

Under stundom kommer general Booth själf och inspekterar hären, och då är bullret i det ej blott med fanor, utan äfven lefvande växter och välkomst-inskrifter prydda templet starkare än vanligt. *Welcome to Sweden* står det öfver alt och *God bless you, general*. Hvert generalen blickar, kan han läsa ett *välkommen*, på soldaternas bröst, på templets väggar, och alla ansigten le mot honom.

Då stötes det ännu häftigare i basunerna. Halleluja-ropen skalla ännu kraftigare, och armar och näsdunkar sättas i vild rörelse. Då sjunger en af sopranerna gällare än någonsin:

Uti frälsningshären äro vi soldater
vi skola bringa frälsning till en verld
och ned vi aldrig lägga våra vapen,
förr än alla folkslag sett oss på vår färd.

Och kören faller in med väldigt dån och skallande basuner:

Fyra af, fyra af
emot djäfvulens led,
vet, att en kula måste
slå honom ned.
Därför tappert framåt
på vår segrande stråt,
och ej satans list oss hindra låt,
halleluja!

Då glömmer hären ej häller att sjunga och sjunga om igen i tröt-
tande enformighet, men med glödande öfvertygelse:

Vi slå aldrig, aldrig, aldrig till reträtt, nej, o nej,
nej, o nej, nej, o nej, nej, o nej, nej, o nej!
Vi slå aldrig, aldrig, aldrig . . .

Och så vidare i oändlighet.

Under sången och regementsmusiken sitter generalen helt lugn, omgifven af den svenska staben, kommandören Hanna Ouchterlony, major Hellberg, kaptan, f. d. skådespelaren Martinsson, m. fl. af be-
fälet. Generalen har förut hållit ett ganska sansadt föredrag, men efter all denna eldande sång, denna skallande musik, dessa viftningar och stampningar och sedan värfningen börjat samt kanske en och annan af församlingen gått fram och böjt knä för att varda frälst, och musiken med anledning däraf uppstämt en skrällande segermarsch, i hvilken kören skrikande instämt, börjar generalen själf instämma i jublet. Han stampar och hoppar och svänger med armarne i brusande fart. Det är en vild, yrande glädje, ett döfvande buller öfver hela amfiteatern. Alt flera komma fram till platformen och önska varda frälsta, och för hvar och en jublas det såsom vore en stor seger vunnen. Slutligen bjuder generalen farväl under skrällande fanfarer och susande näsduksviftningar.

Hanna Ouchterlony.

Ej sällan firas i templet eller i någon af arméns öfriga lokaler ett halleluja-bröllop, då en manlig löjtnant gifter sig med en kvinlig kaptan eller soldat eller en manlig soldat ingår äkta förening med någon af befälet. Då bruka kommandören, hela staben och alla officerarne vara närvarande med, såsom det af dem själfva tillkännagifves, »dån af jubel och hosianna» samt »himmel på jorden».

Sommartiden företagas »sjömanövrer» till Norrköping, Visby o. s. v., glada lustturer, då alltid några otrogna frälsas och införlifvas med armén.

»Köp Stridsropet, käre herre!» ropar en frälsningssoldat i kjo-
lar, då hon går förbi oss på gatan. »Där står en beskrifning om
vår senaste sjömanöver.»

»Var den lyckad?»

»Ja, då! Visst voro vi sjösjuka, men åtta personer blefvo frälsta.»

»Inte flera?»

»Man får vara nöjd. Det blir nog fler en an' gång . . . Köp Stridsropet!»

Frälsningsarmén räknade hösten 1889 ej mindre än nära 3,000 kårer, spridda öfver hela jorden, af hvilka 80 i Sverige med 253 officerare och 14,246 menige af båda könen.

Den första expedition som frälsningsarmén företog till Stockholm bestod af fröken Hanna Ouchterlony jämte fyra medhjälpare, två af hvardera könet. Möten höllos dels på ett par gårdar å Norrmalm, dels å Ladugårdslandsteatern samt i ridhuset vid Gref-Turegatan och i »Södra salongen» vid Lilla Glasbruksgatan. Hösten 1884 började verksamheten i Florakyrkan och fortsattes där till våren 1886. Arméns stockholmsafdelning hade snart varit betänkt på att skaffa sig ett eget tempel och högkvarter. Första grundplåten därtill erhöles i England af 100 pund st., hvartill inom kort kom en gåfva här på 2,000 kr. Kollektorer inbragte öfver 700 kr. och insamling med listor mellan 2 och 3,000 kr. Fyra basarer gåfvo en behållning af nära 4,000 kr. Af öresföreningar inom frälsningsarmén lemnades 3,900 kr.

Då alla dessa bidrag likväl icke räckte till för att få ett ändamålsenligt högkvarter, anordnades en *försakelsevecka*, som lemnade öfver 10,000 kr. I England hopsamlades, utom ofvan nämnda 1,800 (100 p. st.), omkring 9,000 kr. I alt lyckades frälsningsarmén få ihop en byggnadskassa af omkring 40,000 kr. Armén köpte då af bokbindaren Herzog för 35,000 kr. och på förmånliga betalningsvilkor en tomt vid östligaste ändan af Östermalmsgatan, utgörande 9,340 kv. fot. Men för att bygga fordrades mera pengar, och lån i bankerna kunde endast med stor svårighet erhållas, ehuru armén velat tillförsäkra dem 5 procent här i tiden och 95 i evigheten.

Frälsningsarmén är, liksom en stor del religiösa samfund, ytterst handlingskraftig och ihärdig ej blott för själarnes frälsning, utan äfven för insamlande af de världsliga medel som anses erforderliga, och när ingen annan utväg finnes, gripes åter till en försakelsevecka, då medlemmarne till det yttersta inskränka tillfredsställandet af de lekamliga behofven och lemna de därigenom besparade pengarne till armén: En sådan vecka var äfven den mellan 27 oktober och 2 november 1889, då enligt från frälsningsarméns »nationella högkvarter» utgången, af kommandör Hanna Ouchterlony undertecknad order försakelse påbjöds.

En rundskrifvelse sändes dess utom till ett stort antal personer ej tillhörande armén med erinran om det goda som frälsningsarmén redan utträttat för nykterheten och allmänna sedligheten. I detta cirkulär heter det bland annat, att frälsningsarbetet underhålles till stor del af de pengar som förut gått till krogen och att »kåreerna bära i allmänhet själfva sin finansiella börda, men oafbrutna svårigheter med lokaler, hvilka, af brist på medel att bygga, stundom blifvit mycket dyra», föranledde kommandören att vända sig till hvilken som helst med bön om hjälp. Denna hjälp behöfde icke innebära, att man i alt gillade frälsningsarméns tillvägagående, blott att man gladde sig att se drinkare nyktra och usla krogar och danslokaler tömda eller förvandlade till frälsningsbaracker.

För att underlätta gåfvornas insändande, åtföljdes rundskrifvelsen af en högröd blankett, på hvilken man blott hade att ifylla bidragets storlek: »Härmed gifver jag till frälsningsarméns försakelsefond en summa af . . .» Måttet var *Smid medan järnet är varmt*, illustrerad af ett par armar med tång och slägga på ett städ. Det hela föreföll rätt praktiskt.

Grunden till arméns nya högkvarter och tempel i Stockholm lades den 18 juni 1887, och påföljande juldag var bygnaden färdig till invigning. Den uppfördes af byggmästaren R. Alderin och kostade 155,000 kr. Där är ej blott själfva templet, utan hela högkvarteret med dess olika lokaler. På hufvudbyrån träffas major Hellberg, hvilken med stor välvilja alltid är benägen att lemna de upplysningar man önskar om arméorganisationen. I högkvarteret finnas äfven en bokhandel samt ett tryckeri för arméns räkning. Det senare sysselsätter tio personer. Härifrån utgår bland annat arméns tidning *Stridsropet*, som har en upplaga af 27,000 exemplar i hvarje vecka. En halfmånadstidning, *Den lille soldaten*, frälsningsarméns barntidning, utgår äfven från högkvarterets tryckeri.

Stundom ställes till en téjudning i högkvarteret, d. v. s. att hvem som vill vara med erlärger 25 öre och intager plats i templet, där man får höra den vanliga sången och föredragen, men också uppmanas att taga en kopp té. Detta sker i en nedra våning, dit de närvarande, till trängsels undvikande, begifva sig i olika grupper. Utför trappor och genom korridorer kommer man till en tämligen stor sal, där bord med té och bröd äro dukade, och gästerna försumma icke att taga för sig. Sedan man förtärt sitt té med tilltugg eller åtminstone sett andra göra det, haft kanske ett samtal med några af de närvarande och skapat sig en tillräcklig föreställning om hela kalaset, begifver man sig en annan väg än den man kommit åter upp i templet, där manövrerna fortgå på vanligt sätt, och så följer grupp på grupp ända till dess hvar och en anses ha fått sin kopp té.

Sådana té- och kaffekalas äro för öfrigt brukliga icke endast hos frälsningsarmén, utan äfven i andra frimenigheters samlingslokaler och bidra äro otvifvelaktigt att locka folk.

Öfver allt på våra gator har man under slutet af 1880-talet sett uniformerade frälsningssoldater af båda könen. Enligt uppgift från högkvarteret, var antalet år 1889 omkring *ett tusen*. De yngsta tillhöra frälsningsarméns krigsskola, i hvilken kadetter utbildas till officerare.

Mot slutet af 1889 hade armén, utom templet, fem samlingslokaler i Stockholm, nämligen en för armén uppbyggd lokal vid Pipersgatan å Kungsholmen, f. d. »Södra salongen» (Wallmans) vid Lilla Glasbruksgatan, ett hus vid Jakobsberg, uppfördt under ringrörelsen och för dennas ändamål, en för armén inredd lokal vid Västmannagatan samt en lokal vid Kronobergsgatan å Kungsholmen, äfven en tid begagnad af socialister och utilister.

Stockholmskåren är indelad i centraldistriktet, norra, södra och västra distriktet, depotdistriktet och krigsskolan. Alla dessa äro under sina officerskårer i ständig verksamhet, och när kongresser hållas, såsom 30 juli—2 augusti 1889, utföras »stora, offentliga demonstrationer», med mer än ett par hundra officerare. Då välsignas armén med, såsom befälet själf uppgifver, »skurar af välsignelse», »halleluja-kaskader» och »frälsning i strömmar».

Lika offentliga och bullrande frälsningsarméns möten äro, lika hemlighetsfulla och tysta äro de andaktssammanträden, som hållas af

»de sista dagarnes helige», *mormonerne*, hvilka visserligen finnas i nya Stockholm, men utöfva ringa inflytande. Mormonrörelsen kan icke på långt när jämföras med frälsningsarméns. Vid de »konferenser» som hållas kommer dock ett och annat i ljuset om de »heligas» verksamhet, så vida uppgifterna äro pålitliga. Enligt hvad upplystes vid konferensen i Stockholm i maj 1889, skulle Stockholms »gren» då ha haft 389 medlemmar och Stockholms konferensområde, som omfattar mellersta och norra Sverige, 1,425, hvilket ansågs vara nära två tredjedelar af »kyrkans hela medlemsantal i Sverige». Mormonernas missionsverksamhet i Stockholm, liksom öfver allt i Europa, afser att drifva till utflyttning till mormonområdet i Nordamerika. Dit syfta deras brödra- och systerföreningar, språkskolor för engelska, bibelklasser o. s. v. »Det heliga Zion», Utah, är deras längtans mål.

